

Irina Culic : Stat, populație și cetățenie

Teză de abilitare

Rezumat

Proiectată ca un curriculum vitae narativ extins, teza de față este organizată în acord cu principalele teme de cercetare și de predat care mi-au captat interesul în ultimii ani și în prezent. Acestea sunt rezultatul a trei elemente constitutive ale persoanei mele academice. În primul rând, ariile de investigație pe care le abordez se conturează din realitatea socială din jurul meu, cu injustiția, luptele, subiectivitatea și realizările la care sunt martoră. Ca un sociolog care vrea să fie implicat în spațiul public, este important să le înțeleg, să le cunosc, și să le reprezint în modurile care îmi stau la dispoziție. În al doilea rând, temele mele de cercetare și disciplinele pe care le predau s-au vin din cadrul instituțional și social-politic în care îmi desfășor activitatea. În ultimii cinsprezece ani, sistemul de educație superioară din România, mediul de finanțare a cercetării sociale, relația dintre cunoaștere, politică și piață s-au transformat continuu și semnificativ. Dinamica interacțiunilor dintre acestea m-au condus către câteva arii de investigație particulare și mi-au influențat alegerile privind cariera, parteneriatele instituționale, colaborarea cu colegi sociologi sau din alte câmpuri disciplinare. În al treilea rând, propria situație în spațiul social, evenimentele local-globale ale biografiei mele m-au purtat către un număr de teme de cercetare, relevante pentru grupuri mai mari de oameni.

Prima secțiune a tezei introduce liniile trecute și prezente de cercetare, discută contextele care m-au format ca cercetător și academic și prezintă munca implicată de scrierea doctoratului și rezultatele sale. Focalizată pe importanța structurii sociale a elitei politice în procesul de democratizare post-comunistă, cercetarea doctorală a fost însoțită de posibilitatea de a preda timp de doi ani un curs despre elite politice și culturale la Central European University la Budapesta. Acest lucru mi-a dat prilejul să conduc câteva teze de master ale unor studenți proveniți din Estonia, Albania și Slovacia care au preluat metodologia proiectată de mine și au aplicat-o pentru studiul tranziției în țările lor și rolul elitelor politice în acest proces.

Următoarele secțiuni detaliază cele cinci mari direcții către care se îndreaptă în prezent cercetarea mea. Prima și cea mai importantă, sociologia statului, integrează mai multe fire de studiu, dezvoltate pentru teme specifice la momente diferite. În același timp, este un spațiu generos pentru reflecție epistemologică și metodologică. Cercetarea în acest câmp a început de la interesul pentru construcția instituțională a statelor din centrul și estul Europei care au trecut printr-o ruptură de regim politic de la socialism de stat la democrație și economie de piață, unele dintre acestea noi state independente. Fiecare dintre ele au avut de construit fundamentele statale pe baze legitime, iar acest lucru a ridicat probleme importante ce țin de relația dintre populație, teritoriu, și apartenență. În ultima vreme am fost atrasă de problematica noțiunii de cetățenie, marcată de relația complicată dintre cele două elemente care o determină: existența unei comunități politice respectiv egalitatea tuturor membrilor săi, ceea ce Seyla Benhabib (2004) numea paradoxul legitimității democratice. Normativ, în viziunea democratică asupra cetățeniei, există o tensiune între cei doi piloni care o compun, incluziunea și egalitatea. Primul se bazează pe principiul democratic al auto-determinării, care creează granițe de incluziune și excluziune,

teritoriale, politice, etno-culturale, simbolice sau de alt fel. Cel de-al doilea provine din principiul universal al drepturilor omului.

Cea de-a doua direcție de cercetare pe care o urmez este în domeniul migrației internaționale, care aduce în centrul discuției teme privind apartenența și granițele. Cercetarea mea acoperă tema migrației românilor și a moldovenilor în Europa occidentală, iar proiectul meu prezent și de viitor are ca obiect un studiu social istoric al migrației românilor în America de nord. A treia direcție de cercetare acoperă problematica relațiilor interetnice și a naționalismului, reprezentând o constantă a agendei mele de cercetare. Clujul a fost un câmp de lupte simbolice și discursive în numele unor pretenții naționaliste în ultimele două decenii, în special în timpul mandatelor de primar ale lui Gheorghe Funar. Mai mult, disputa legată de Universitatea Babeș-Bolyai și miza înființării unei universități de stat în limba maghiară au făcut aceste teme extrem de importante pentru colegii mei și pentru mine. Lucrez împreună cu colegi maghiari de multă vreme și cu alți universitari, intelectuali și oameni publici maghiari. Această colaborare este importantă și va continua în proiecte viitoare, astfel încât relațiile interetnice, naționalismul, dubla cetățenie și politicile îndreptate către minoritățile naționale de peste hotare ale țărilor din regiune vor fi și mai departe o temă de interes. A patra linie de studiu investighează procese de formare a claselor și de inegalitate socială, traversând toate celelalte teme ce compun programul meu de cercetare. Acestea îmi dau posibilitatea unui dialog foarte productiv cu o serie de alți colegi care lucrează pe teme de politici sociale, formarea claselor în perioada comunistă, stratificare socială și schimbarea structurii sociale după 1989. În fine, cea de a cincea linie de studiu de asemenea impregnează toate celelalte domenii prin angajarea constantă a fundamentelor cunoașterii, solidității conceptelor și datelor, a inovațiilor metodologice. Interesul pentru forma epistemologiilor folosite și pentru modul în care este definit statutul ontologic al obiectului cunoașterii este una din preocupările centrale în orice demers de cercetare.

Ultima secțiune a tezei discută direcțiile de cercetare, de predare și de implicare instituțională pe care le-am deschis recent și pe care doresc să le deschid în viitor. Toate acestea sunt urmate de o listă bibliografică ce susține temele și domeniile disciplinare angajate și care dau seama de poziționările mele în câmpul sociologic.